

TL 2037 Türklerin Moğol ve Tunguz Kökenli Komşuları

Öğretim Üyesi: Dr. Öğr.Üyesi Mustafa Can Teziç

7. Hafta.

Geleneksel Evenk Toplumunda Sosyal Yapı (2)

Evenkler de Miras

Geleneksel Evenkler toplumunda iki tip mülkiyet bulunmaktadır. Kolektif (aile - topluluk) mülkiyet ve bireysel mülkiyet.

Kolektif mülkiyet Ateş, çakmak taşı, Kazanın asılması için gerekli olan askı ve geyikler ekinde olup ortaklaşa kullanılmaktadır.

Bireysel mülkiyeti ise: silah, deri yapımında kullanılan belirli aletler, binek olarak kullanılan geyik oluşturmaktadır.

S.M. Şirokogorov yapmış olduğu çalışmalar sonucunda farklı Evenk gruplarında malın aile bireyleri içerisinde bölüştürüldüğünü tespit etmiştir. Örneğin: Mançurya bölgesinde yaşayan Evenkler arasında geyik kadının mülkiyeti içerisinde iken at erkeğin mülkiyetine aittir. Farklı boylarda ise iki boy arasındaki bir evlilikte kişisel mülk olan geyikler kadının boyunda kalmaktadır.

Geleneksel Evenk toplumunun sosyal yapısını anlamada Evenklerin geleneksel miras anlayışının incelenmesi de bu toplum hakkında bizlere daha net bir tablo sunacaktır.

Evenk toplumunda aile reisinin ölümü durumunda özel eşyalar da aile reisi ile birlikte gömülür. Kişinin kendisine ait geyikte öldürülerek kişi ile birlikte gömülür. Diğer taraftan, aileye ait olan geyikler ölen kişinin çocukları ve

yetiştirdiği diğer kişiler arasında paylaşılmaktadır. Ölen kişinin karısı ise ailedeki küçük çocuğa bakmakla yükümlüdür.

Alile reisi hayatta iken mal dağıtımı yapabilir. Bu durumda büyük oğul aileye ait geyiklerin büyük kısmını alır. Fakat oğul bu payı ailenin diğer üyeleri ile paylaşmakta serbesttir.

Eğer eşin çalışma gücü varsa aile reisinin ölümünden sonra mal paylaşılmaz.

Eğer kadım eşinin ölümünden sonra, eski kocasının erkek kardeşi ile evlenirse, koca çocukların velisi olur. Fakat kadın kocasının ölümünden sonra yabancı biri ile evleniyorsa çocuklar ve geyikler ölen kocanın ailesinde kalır. Kadın eşinin kaybından sonra başka biri ile evlenmez ve aileyi bir arada tutmaya da gücü yetmiyor ise çocuklar boydaki en güçlü erkeğin koruması altına girerler, kadının kendi ailesine dönmesi ise kendi rızasına bırakılmıştır.

Eğer kadın ölürse, kadının şahsi eşyaları erkeğin ailesinden çıkar. Bir kısmı kadınla beraber mezara gömülür, bir kısmı kadının annesine veya kız kardeşine verilir.

Erkeğin ölen eşinin kız kardeşi ile evlenmesi durumunda da ölen kadının eşyaları hatıra olarak saklanır.

Yukarıdaki miras âdetinden de anlaşılacağı üzere Evenkler kendi boy sistemleri içerisinde kapalı bir hayat yaşamaktadırlar. Ölen kocanın eşinin gurubu terk etmesi durumunda dahi mal ve çocuklar grup içerisinde kalmakta ve çocuklar grubun evladı olarak grup üyelerince yetiştirilmektedir.

Evenk boylarına “*Halan*” denilmekte ve her bir “*Halan*” kendi özel adı ile anılmakta ve bu adlar genellikle atalarının adları olmaktadır. Evenklerde aile reisi yaşlı kadın veya erkek olabilmektedir. Bunun yanında her boy kendi bölgesini bilmekte ve bu bölge içerisinde yıllık hareketlerini ayarlamaktadır.

Her boy belirli aralar ile toplanmaktadır. Bu boy toplantıları “*Sagdagul*” denmekte ve yaşlılar tarafından oluşturulmaktadır. Boy toplantıları şamanların rol aldığı dini tören ile başlarken, toplantılarda ekonomik ve sosyal sorunlar, yabancı boylardan evlat edinme, savaş ilanı, kan davası, barış ve yargılama gibi sorunlar tartışılır.

Kan bağı olan boylar bir araya gelerek ortak bölgelerini dışa karşı koru korumak amacı ile savaş kararı alabilmektedirler.

Savaş nedenleri genellikle kız kaçırma, kan davası, mala el koyma gibi nedenler olabilmektedir.

Her boyun kendi demircisi savaşlarda kullanılan ok, kılıç, zırh (*Sellulen*), kask (*Selli*) gibi malzemeleri üretmekte idi.

Savaşlarda bazen düşman boylardaki tüm erkekler yok edilir, kadın ve çocuklar köle olarak esir alınır. Kimi durumlarda yenilen boydaki kadınlar eş olarak alınmakta idi. Bazı durumlarda ise savaş yapılmadan şamanlarında rol oynadığı bir süreçte sorunlar barış yolu ile çözüldü.

Temel Kaynak

Teziç, M.C. (2014). Evenklerin Toplumsal ve Siyasal Dönüşümleri. *Siberian studies (SAD)*, 2(5), s. 75-96.

Yardımcı Kaynaklar

Atknine V (1997) The evek' Language from the Yen'ses' to Sakhalin // Northern Minority Languages: Problems of Survival Senri Ethnological Studies (44) ss 109-121.

Narodı Sibiri, (1956) Pod Obşey Redaktsiey: S.P. Tolstova çelena – korrespondenta an SSSR, Narodı Mira Etnografiçeskiye oçerki, Moskva, Leningrad: İzdatel'stvo Akademii Nauk SSSR, S 701-741.

Sirina A.A. (2012) Evenki i Evenı v sovremennom mire – Samoznaniye, prirodopl'zovaniye, mirovozzreniye, Moskva: İzdatel'skaya firma «Vostočnaya literatura».